

Solař, Josef

O revizionistickém a dogmatickém pojetí koexistence

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1961, vol. 10, iss. G5, pp. [13]-28

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111448>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JOSEF SOLAŘ

O REVIZIONISTICKÉM A DOGMATICKÉM POJETÍ KOEXISTENCE

I.

Otázky *mezinárodních vztahů* jsou nepopíratelně v popředí stálé pozornosti širokých vrstev naší socialistické společnosti. Nejde jen o to, že zjišťujeme rostoucí zájem pracujících o bohaté, všestranné, pohotové a pravdivé zahraniční *zpravodajství* tisku, rozhlasu a televize; toto zpravodajství má kromě svého informativního významu důležité politicko-výchovné poslání, protože denně spoluvytváří světový názor statisíců lidí. Máme však na mysli zejména skutečnost, že zájem našeho lidu o problematiku mezinárodních vztahů směřuje k postizení hlubší podstaty všech událostí mezinárodního života; a tedy k pochopení a správnému zhodnocení *společenského významu* různých mezinárodních dějů pro perspektivu dalšího vývoje světa.

Rostoucí zájem o otázky mezinárodních vztahů lze vysvětlit tím, že důsledky mezinárodního vývoje stále zřetelněji zasahují vnitřní vývoj každé jednotlivé země a konečně i život jednotlivých lidí. Se zrychlováním tempa vývoje společnosti pozorujeme zesílení vlivu mezinárodních, celosvětových momentů na vnitřní život států a národů. Široké vrstvy našeho lidu si dobře uvědomují tuto *souvislost* mezi obecnými tendencemi mezinárodního vývoje a událostmi uvnitř země; uvědomují si stále více i souvislosti života jednotlivců, rodin a různých kolektivů s průběhem a výsledky světového boje *tříd* a třídně státních světových seskupení.

Zároveň s procesem mezinárodně-politického *uvědomování* širokých vrstev lidu, dochází i k jejich praktické politické *aktivizaci*, tj. k výraznému a stále soustavnějšímu zasahování lidových mas (ve všech státech bez výjimky) do vnitřního i mezinárodního vývoje. Je to pozoruhodný společenský proces rychlého zvyšování významu pracujících mas lidu jako aktivního subjektu dějin, jako tvůrce nejen všech materiálně společenských podmínek života společnosti, ale také jako tvůrce vývojových tendencí v mezinárodních vztazích.¹

Složitá problematika mezinárodních vztahů (vztahů mezi třídně-státními světovými seskupeními) vyústila v naší době v kardinální otázku *koexistence* protikladných světových společenských soustav, v otázku forem soužití mezi socialismem a kapitalismem, v dilema „*mír* nebo *válka*“.² U každého nového faktu a nové vývojové fáze mezinárodních vztahů se klade otázka: „znamená tento krok posílení vyhlídek na upevnění míru, anebo znamená zesílení hrozby války?“ Takové formulace jsou zcela oprávněné, protože v současných vývojových podmínkách světového boje tříd není žádný akt ekonomiky, politiky a ideologie bez vztahu k průběhu a výsledkům koexistence a forem koexistence obou protikladných světových společenských soustav.

Praktická i teoretická problematika koexistence socialismu a kapitalismu

k sobě soustřeďuje nesmírný literární zájem ideologických pracovníků v zemích obou soustav. Na rozvíjejícím se boji názorů, na stále prudších srážkách různých *pojetí* koexistence pozorujeme, že čím více pronikají leninské ideje mírového soužití a soutěžení mezi socialismem a kapitalismem do vědomí lidí, tím ostřejší se stává *ideologický boj* o mysl mas, boj o podstatu, smysl a výklad celé problematiky koexistence.

Problematika koexistence soudobého socialismu a soudobého kapitalismu představuje významný komplex otázek teorie a praxe třídního boje v mezinárodním měřítku; nikoli dobové kuriosum teorie. Vždyť průběh i výsledky koexistence obou protikladných společenských soustav rozhodnou o budoucnosti lidstva. S ukončením období koexistence, skončí ekonomické, politické, sociální a ideologické *rozštěpení* světa v antagonistické společenské soustavy. S ukončením období koexistence bude zároveň prakticky vyřešena řada otázek, které dosud hluboce znepokojují lidstvo, mj. i otázka zneužívání výsledků vědy a techniky. Ukončení období koexistence obou protikladných společenských soustav je zároveň spjata s vítězstvím socialistické revoluce v universálním měřítku celého světa. Problematika koexistence a jejich forem je vnitřně spjata s problematikou přechodu všech zemí k socialismu.

II.

Marxisticko-leninská orientace na mírové soužití a soutěžení socialismu a kapitalismu, vyplývá organicky z třídněekonomické podstaty socialistické společnosti. V socialistických státech neexistují žádné společenské síly tíhnoucí k válce a k přípravě válek jako k prameni vykořisťovatelských zisků. Sám vznik prvního socialistického státu byl spjat s bojem mas za mír, za ukončení imperialistické války.³

Dlouhodobé období koexistence socialismu a kapitalismu jako třídně státních seskupení, započalo vítězstvím Velké říjnové socialistické revoluce, která podlomila světovou monopolní ekonomickou a politickou vládu imperialismu. Z historického hlediska je koexistence socialismu a kapitalismu produktem nerovnoměrného vývoje kapitalismu a nerovnoměrného dělnického revolučního hnutí. Na konci první světové války se ukázalo, že mezinárodní imperialismus nemá dosti sil, aby zabránil vítězství socialistické revoluce v Rusku; současně však mezinárodní dělnické revoluční hnutí nemělo dosti sil ke svržení imperialistických vlád v ekonomicky vyspělých zemích západní Evropy (a tím méně v zaostalých, lidnatých koloniálních oblastech Východu), takže za této situace došlo ve vztazích mezi socialismem a kapitalismem ke specifické *relativní rovnováze sil*, k období dlouhodobého soužití obou antagonistických soustav.⁴

Dosažení této relativní rovnováhy sil mezi antagonistickými třídně-státními seskupeními po první světové válce bylo fakticky velkým historickým vítězstvím proletariátu, organizovaného ve státní moc, neboť mezinárodní imperialismus od skončení první světové války už nikdy později nemohl — přes četné pokusy — obnovit své universální panství nad světem.

Vstupem kapitalistického systému do fáze všeobecné krise kapitalismu je charakterizováno celé *první období koexistence*. V tomto období byla definitivně upevněna socialistická státní moc v Sovětském svazu, avšak ve světovém měřítku zůstal socialismus jako společenský státní systém omezen na jediný stát.⁵

Ačkoli mezinárodní revoluční dělnické hnutí se v prvním období koexistence socialismu a kapitalismu, v letech mezi první a druhou světovou válkou velmi rychle rozvíjelo a dosahovalo, zejména v Evropě, významných politických úspěchů, a ač došlo k řadě prudkých vnitřních otřesů v kapitalistickém světě, nepodařilo se zabránit rozpoutání nové série imperialistických válek, uvozených japonskou agresí v Číně, pokračujícími italskou agresí proti Etiopii, intervenční válkou německého a italského fašismu proti španělské republice a vyvrcholivších v září 1939 druhou světovou válkou.

Za hlavní příčinu skutečnosti, že se druhou světovou válku nepodařilo odvrátit, pokládáme *vzájemný poměr sil* mezi socialismem a kapitalismem v prvním období koexistence. Sovětský svaz byl po celé toto období v kapitalistickém geografickém a ekonomickém obklíčení. Rovněž vojensko-technické síly Sovětského svazu byly kvantitativně menší než vojensko-technické síly možných imperialistických vojenských protivníků.⁶ Ve vyspělých kapitalistických zemích nebylo dosaženo trvalé akční jednoty dělnických stran. Koloniální systém imperialismu byl ještě málo dotčen rozvojem národně osvobozeneckého hnutí. Mírové hnutí bylo ve světě roztrženo na stovky, většinou buržoazně pacifistických sdružení⁷ a nemělo masový charakter, ani nebylo řízeno tak, aby skutečně mohlo čelit útočným plánům imperialistických vlád. Ohromná byla i *ekonomická* převaha kapitalistických zemí nad Sovětským svazem.⁸

Nicméně se mezinárodnímu revolučnímu dělnickému hnutí a sovětskému lidu jako jeho avantgardě podařilo dosáhnout v prvním období koexistence rozhodujícího úspěchu, který měl zásadní vliv na celý pozdější vývoj koexistence socialismu a kapitalismu: byly zmařeny všechny nebezpečné pokusy organizovat *jednotné* válečné vystoupení imperialistických států proti SSSR, zejména byly zmařeny snahy „kanalizovat“ německou fašistickou expanzi proti Sovětskému svazu. Druhá světová válka započala jako válka mezi *kapitalistickými* zeměmi.⁹

Druhé období koexistence je charakterisováno všeobecně podmínkami druhé fáze všeobecné krise kapitalistického systému a je spjato s hlubokými změnami ve vzájemném poměru sil mezi socialismem a kapitalismem po druhé světové válce. V tomto období socialismus překročil hranice jediné země a stal se *světovou soustavou*; kapitalistické obklíčení, které mělo velmi významnou úlohu ve všech útočných plánech protisovětských sil, bylo rozbito. Kapitalismus přestal být monopolním vládcem světových trhů; geografická, demografická, ekonomická a politická základna mezinárodního kapitalismu se podstatně zúžila — kapitalismus jako světový celek vyšel ze druhé světové války *podstatně oslaben*, nehledě na relativní posílení amerického imperialismu, na úkor ostatního kapitalistického světa.

Řada evropských a asijských zemí nastoupila po druhé světové válce cestu socialistického vývoje společnosti. Rozhodující dějinnou změnu přineslo zejména vítězství lidové demokracie v Číně v roce 1949, které bylo úvodem další bouřlivé fáze rozpadu koloniálního systému imperialismu v naší době. Také dělnické revoluční hnutí dosáhlo v poválečných letech nového značného kvantitativního a kvalitativního rozmachu, což se projevilo především v založení a růstu desítek nových komunistických a dělnických stran a dále velikým vzestupem vlivu komunistických stran na masy lidu v pokročilých i zaostalých kapitalistických zemích.

Změny nastaly ovšem i uvnitř kapitalistického světa: kromě toho, že druhá světová válka přinesla zničující vojenskou porážku agresivním fašistickým státům, měla také za následek sražení britské a francouzské velkoburžoazie s mnoha významných velmocenských pozic. Těžisko úsilí o záchranu upadajícího imperialismu a o zničení mohutnějšího socialistického světa se ve druhém období koexistence přeneslo za oceán. Hlavní silou agrese a války se stala americká imperialistická velkoburžoazie.¹⁰

Dalekosáhlé hluboké změny v mezinárodním poměru třídních sil v druhém období koexistence analyzoval XX. sjezd KSSS v roce 1956. XX. sjezd KSSS má zásadní význam pro marxisticko-leninské hodnocení dalších perspektiv mírového soužití a soutěžení obou světových soustav. Leninský princip mírového soužití a soutěžení socialismu a kapitalismu byl XX. sjezdem KSSS tvořivě uplatněn na novou historickou situaci, ve které se socialismus rozvíjí jako *světový systém*. Všechny další důležité dokumenty mezinárodního dělnického revolučního hnutí po roce 1956 navazují a dále rozvíjejí zásadní hodnocení situace a další perspektivy koexistence, rozebrané XX. sjezdem.

Revizionisté a dogmatikové, kteří popírají leninské pojetí koexistence, interpretované a dále rozvinuté XX. sjezdem KSSS pro naši dobu, se snaží snižovat zásadní význam tohoto sjezdu pro další vývoj revolučního dělnického hnutí i pro další vývoj boje za mír.

XX. sjezd KSSS výslovně konstatoval, že leninská zásada mírového soužití států s různým sociálním zřízením byla a je *generální linií* socialistické zahraniční politiky.¹¹ Přitom se zdůrazňuje, že boj za vítězství socialismu na celém světě *cestou* mírové koexistence je prvořadým úkolem všech komunistů. Boj za mír není taktickou, nýbrž strategickou zásadou všech socialistických států.

Obrovský význam XX. sjezdu KSSS pro strategii boje za mír a socialismus spočívá zvláště v tezích o možnosti odvrácení válek v současné době a v tezích o formách přechodu různých zemí k socialismu. Tyto teze orientují celé mezinárodní dělnické revoluční hnutí k rozvinutí zesíleného, aktivního boje za *mír* a zdůrazňují zároveň i možnost *pokojného* přechodu různých zemí od kapitalismu k socialismu.

V otázce forem koexistence obou soustav XX. sjezd KSSS vyzdvihl myšlenku, že v nynější době *válka není nevyhnutelná*.¹² Revoluční význam této teze je v její mobilizační a sjednocující síle, která napomáhá komunistickým a dělnickým stranám všech zemí orientovat široké vrstvy pracujících na aktivní boj proti přípravám nové války; uvedená teze dává lidovým masám *jistotu* o bezpodmínečném perspektivním vítězství sil míru nad silami války. Tím dává teze také pozitivní smysl všedemokratickému mírovému hnutí. V tezích XX. sjezdu KSSS o zásadních otázkách mezinárodního vývoje se boj za mír organicky spojuje s bojem za vítězství socialistické revoluce ve všech zemích; tím se maří pronikání buržoazně-pacifistických tendencí, které otupují revoluční ostří marxisticko-leninské teorie a politiky koexistence.

Tezí o reálné možnosti odstranění války ze života společnosti, jakožto prostředku řešení sporných otázek mezi protikladnými světovými soustavami, hodnotí XX. sjezd KSSS zároveň i *vzájemný poměr třídních sil* v současné vývojové etapě. Reálná možnost úplného odstranění válek v nynější době vyplývá z objektivních změn, které nastaly v průběhu let po druhé světové válce. Teze o reálné možnosti odstranění válek rovněž znamená, že marxismus-leninismus odmítá fatalistický názor, hlásající nevyhnutelnost válek po celou dobu trvání

imperialismu, bez ohledu na skutečný vzájemný poměr sil mezi socialismem a kapitalismem.¹³

V důsledku dalšího všestranného rychlého růstu sil světové socialistické soustavy v letech 1956—1958 mohl XXI. sjezd KSSS na počátku roku 1959 dále rozvinout tezi XX. sjezdu KSSS ve smyslu, že „vznikla reálná možnost vyloučit válku ze života společnosti *ještě před úplným vítězstvím socialismu* na celém světě, při zachování kapitalismu v části světa“.¹⁴

Toto hodnocení perspektiv koexistence bylo rovněž přijato Moskevskou Deklarací komunistických a dělnických stran v listopadu 1957, jako závazné marxisticko-leninské stanovisko, vyplývající z rozboru hlavních tendencí naší epochy.¹⁵ Deklarace uvádí, že hlavním obsahem naší epochy je *přechod od kapitalismu k socialismu* ve světovém měřítku a že společenský vývoj naší epochy je určován především průběhem a výsledky soužití a soutěžení obou protikladných soustav.

Moskevské Prohlášení 81 komunistických a dělnických stran, přijaté v prosinci 1960 bezvýhradně potvrdilo správnost leninské koncepce mírového soužití a soutěžení, jako jediné správnou formu vzájemných vztahů socialistických a kapitalistických států.¹⁶ Moskevské Prohlášení 81 stran významně přispělo k dalšímu tvůrčímu rozvoji leninské teorie koexistence tím, že formulovalo řadu nových tezí, zachycujících *nové rysy vzájemného poměru sil* mezi oběma soustavami. To se týká zvláště teze, že socialistická soustava se stala *rozhodujícím faktorem* v rozvoji lidské společnosti, zatímco kapitalismus vstoupil *do nové etapy své všeobecné krize*, vzniklé nikoli v podmínkách války, ale v podmínkách *míru*. Prohlášení tím potvrzuje správnost a účinnost orientace našich zemí na politiku mírového soužití a soutěžení.

Nová etapa všeobecné krise kapitalismu, doprovázená na druhé straně mohutným dalším růstem ekonomické a politické síly socialistického tábora, bouřlivým rozpadem zbytků kolonialismu a růstem autority komunistického hnutí v kapitalistických zemích, vede k vytváření nových, pro socialismus a mír daleko příznivějších podmínek koexistence s kapitalismem. Reálná možnost vyloučení válek ze života společnosti, daná těmito podmínkami, ovšem neznamená, že *nebezpečí války je zažehnáno*. Agresivní kruhy imperialistických států v žádném případě v dosavadní historii koexistence dobrovolně neustoupily od válečných příprav. V nynější situaci, kdy dozrávají podmínky pro mírovou likvidaci kapitalistického systému ve světovém měřítku, existuje zároveň možnost, že imperialismus se pokusí řešit své obtíže *ozbrojeným* konfliktem. Moskevské Prohlášení nejenom na tuto možnost upozorňuje, ale současně ukazuje také cesty, jak jí čelit: je to cesta aktivního, organizovaného masového boje všech socialistických a demokratických sil světa.¹⁷

Leninská koncepce koexistence je ve významných dokumentech dělnického revolučního hnutí naší doby vyložena jako sjednocení mezinárodního boje za mír s mezinárodním bojem za socialismus. Právě v otázce hodnocení vzájemného vztahu socialistických a demokratických cílů se tato leninská pozice ostře odlišuje od revizionistických a dogmaticko-sektářských pojetí koexistence socialismu a kapitalismu. Proti oběma nesprávným a nevědeckým pojetím charakterizuje N. S. Chruščov leninskou koexistenci takto: „Mírové soužití je objektivní historickou nutností, vyplývající z dlouhodobé koexistence socialismu a kapitalismu. Mírové soužití neznamená, že mizí společenské rozpory mezi oběma systémy, nýbrž že tyto rozpory nemají být řešeny ozbrojeným bojem.“¹⁸

III.

Revizionismus v dělnickém mezinárodním hnutí je jevem, navazujícím na oportunismu pravicových vůdců II. Internacionály a požívajícím politické podpory i od soudobých pravicových vůdců sociálnědemokratických stran. Moskevská Deklarace z roku 1957 charakterizuje revizionismus jako „pravicový oportunismus, jako projev buržoazní ideologie, která paralyzuje revoluční energii dělnické třídy a požaduje, zachování, nebo obnovení kapitalismu“.¹⁹

Moskevské Prohlášení z roku 1960 potvrdilo uvedenou charakteristiku revizionismu a konstatovalo, že *jugoslávští* revizionisté „provádějí podvratnou činnost proti socialistickému táboru a světovému komunistickému hnutí“.²⁰

Revizionistická politika ústupu od pozic marxismu a revizionistická politika *kapitulace* před kapitalismem se zřetelně projevuje i v otázkách pojetí koexistence obou soustav. V marxistické kritice revizionistické ideologie v oblasti mezinárodních vztahů bylo již konstatováno, že revizionistické pozice jsou marxismu i dělnické třídě *cizí*.²¹

Jugoslávský revizionismus má v mezinárodních vztazích zvláštní postavení proto, že představuje vládnoucí *státní* ideologii a politiku. Od sociálnědemokratického oportunismu, který v žádném kapitalistickém státě není trpěn jako státní ideologie, se odlišuje formálně tím, že se nejenom výslovně nezříká marxismu-leninismu (což oportunistická vedení sociálnědemokratických stran v četných kapitalistických státech už dávno a dobrovolně učinila), nýbrž se výslovně dovolává duchovního nároku být věrným pokračovatelem klasického marxismu v současné době. Tak jako revizionisté a sociálnědemokratičtí oportunisté v západoevropském, americkém a asijském dělnickém hnutí, i jugoslávští političtí vůdcové objektivně smiřují lidové masy s kapitalismem a jako hlavní úkol kladou *boj proti komunismu*.²²

V hodnocení současné epochy vývoje společnosti opustili jugoslávští revizionisté marxistické třídní stanovisko. Vycházejí z toho, že hlavní rozpor není mezi socialismem a kapitalismem, nýbrž mezi „democracií“ a „dogmatickým komunismem“. Kapitalistický systém se podle jejich mínění, od dob Marxových a Leninových změnil ve své *podstatě*, zatím co socialismus (v zemích socialistického tábora) propadl degeneraci a „zetatisování“.

Nepopiratelný rozmach socialismu v současné době chápou tito revizionisté jako výsledek *živelního* procesu. Program přijatý VII. sjezdem Svazu komunistů Jugoslávie charakterizuje světový rozvoj socialismu takto: „Lidstvo se všemi svými hospodářskými a společenskými vztahy přechází — velmi rozličnými cestami — do období přerůstání v socialismus. Socialismus se stává stále více věcí praxe všech národů, stále více se stává jednotným světovým procesem a světovým systémem.“

Takové hodnocení je v rozporu s vědeckou teorií socialismu, i s praxí vývoje dělnického revolučního hnutí. Neboť ve všech zemích se socialismus může uskutečnit výhradně cestou revolučního, marxistickou stranou řízeného boje dělnické třídy a ostatních pracujících tříd, proti reakční vládnoucí třídě, přičemž nevyhnutelnou cestou přechodu k socialismu je v každé zemi určitá forma proletářské diktatury.

Nepopiratelný růst vlivu socialismu na současný mezinárodní vývoj připisují jugoslávští revizionisté nikoli vědomé činnosti lidu, vedeného revoluční marxistickou stranou, nýbrž *živelnosti* sil, které k socialismu „tíhnou“, a ze-

jména ovšem domnělé „transformaci“ soudobého kapitalismu. Kapitalismus se podle jejich mínění pod vlivem rozvoje výrobních sil změnil natolik, že ho již nelze srovnávat s kapitalismem dřívějším. Imperialistické státy se podle mínění revizionistů změnily, nebo mění v *nadřídni* organizace, které jsou neutrální jak vůči kapitalistům, tak vůči dělnické třídě. Dělnická třída může dospět v každé kapitalistické zemi k socialismu bez revolučního boje, pouhým bojem ekonomickým a nepotřebuje tudíž v některých případech ani vlastní dělnickou politickou stranu k tomu, aby socialismus uskutečnila. Proletariát v kapitalistických zemích nemá tedy usilovat o revoluční likvidaci kapitalistických výrobních vztahů a o převzetí politické moci ve státě, nýbrž jen o znárodnění klíčové výroby a o účast na řízení národního hospodářství.

Jugoslávští revizionisté popírají houževnatě objektivní platnost *obecných zákonitostí* vývoje revolučního hnutí při přechodu od kapitalismu k socialismu. Naproti tomu nemírně zveličují význam *odlišností* různých zemí, význam specifických národních podmínek pro budování socialismu. Dospívají tak k reakční koncepci „národního komunismu“ a k odmítnutí zásad proletářského internacionalismu ve vztazích mezi socialistickými státy a revolučními dělnickými stranami.

V hodnocení otázek *mezinárodní situace* se revizionistické hledisko vyznačuje *buržoazním pacifismem*. Mír mezi státy s různým společenským zřízením není podle názoru jugoslávských vědců ohrožován imperialismem, nýbrž existencí *mocenských bloků států*²³ a zejména soupeřením *supermocností*: SSSR a USA.²⁴ Tento názor vede k závěrům, že obranná opatření socialistických států jsou stavěna na stejnou úroveň s útočnými vojenskými organizacemi imperialistických států, ba dokonce útočná organizace Severoatlantického paktu se ospravedlňuje jako akt nutné sebeobrany před „sovětským expansionismem“.

Dalším výrazem buržoazně-pacifistického hodnocení mezinárodních vztahů je i revizionistická koncepce *míru*. Mír je podle tohoto hlediska dosažitelný přijetím *podmínek*, za nichž jsou američtí imperialisté ochotni na mír přistoupit. I v tomto ohledu jugoslávští revizionisté vystupují na obranu buržoazní koncepce *nerovnoprávnosti* v mezinárodních vztazích.

Boj za mír a boj za socialismus je v revizionistickém pojetí kladen do nesmiřitelného protikladu. Protože opustili *třídní* marxistické kritérium nepovažují revizionisté za hlavní rozpor mezi socialismem a kapitalismem, nýbrž rozpor mezi „silami míru“ a „silami války“ bez souvislosti s třídně-politickým základem těchto sil. „Síly války“, tendence ohrožující mír, nacházejí při tom i v socialistických zemích, i v národně osvobozeném hnutí. Sovětský svaz — podle názoru některých revizionistů — ohrožuje mír především spojováním boje za mír s bojem za vítězství socialistické revoluce. Dále i tím, že usilují o vítězství nad kapitalismem v ekonomickém soutěžení.²⁵

Jugoslávští revizionisté zavrhuji jednotný a společný postup socialistických států a komunistických a dělnických stran, jako projev útočnosti. To se projevilo již v roce 1957, kdy jugoslávští zástupci odmítli podepsat Moskevskou Deklaraci. Podle jejich názoru socialistické státy nemají ovlivňovat průběh koexistence jinak než rozvojem socialistických vztahů uvnitř své země — bez internacionalistické spolupráce a vzájemné pomoci. Jak vzdálené jsou tyto názory skutečnému marxismu, to ukazuje např. i Kardeljův spis „Socialismus a válka“,²⁶ kde se tvrdí, že „problém rozporu mezi světem socialismu a světem kapitalismu bude postupně nabývat druhořadého významu, kdežto problém

dalšího rozvoje socialistických společenských vztahů se bude stále více stávat pravými dějinami naší doby“.²⁷

Rozpor mezi socialismem a kapitalismem je nesmířitelný. Může nabyt druhořadého významu leda v situaci, kdy kapitalismus přestane být světovým systémem, kdy bude zhaven své společenské nebezpečnosti jako útočný stát, v době, kdy kapitalismus bude ve všech svých hlavních geografických centrech revolučním bojem dělnické třídy a pracujícího rolnictva odstraněn. K tomu však Kardelj, ani žádný z jugoslávských vůdců nesměruje. Směřují mnohem spíše k desorientaci dělnického hnutí tam, kde na ně mají vliv.

Teoretikové revizionismu vznášejí požadavek ekonomické a sociální „integrace“ světa. Žádají, aby nynější „rozštěpený“ svět byl vystrídán světem „sjednoceným“, což zdůvodňují zejména nebezpečím války v rozštěpeném světě. Je to však argument stejné úrovně a obsahu, jako tvrzení, že nebezpečí války vyplývá z existence bloků. Již v minulosti svět „sjednocen“ byl. Jednotčím režimem byl kapitalismus, avšak v tomto „sjednoceném světě“ nebezpečí války nebylo menší, nýbrž naopak nesrovnatelně větší než v nynějším světě „rozštěpeném“: kapitalismus nevyhnutelně tíhne k válce, což vyplývá ze samé třídní podstaty kapitalistického způsobu výroby. Vznikem socialistického Sovětského svazu a vznikem světové socialistické soustavy se nebezpečí války nezvýšilo, nýbrž snížilo a bude se dále snižovat, úměrně rostoucí převaze socialistické světové soustavy nad kapitalismem.

Avšak jugoslávští revizionisté mají na mysli, že sjednocený svět budoucnosti bude vybudován podle modelu jejich vlastní teorie a praxe. Budoucí sjednocený svět bude sice socialistický, avšak jeho socialismus vznikne spojením buržoazních, maloburžoazních a maloburžoazně socialistických prvků, jejichž typickým produktem je dnes sama Jugoslávie.

Pokud jde o myšlenku, že internacionalistický třídní boj proti kapitalismu ohrožuje mír a oddaluje vytvoření „sjednoceného světa“, je správné připomenout, že „socialistický pacifismus, který dělníkům nevysvětluje iluzornost nadějí na mír bez svržení buržoazie a organizování socialismu, je pouze opakovaním buržoazního pacifismu“.²⁸

Jugoslávští revizionisté vyzdvihují — proti leninské zásadě mírové soužití a soutěžení socialismu a kapitalismu — heslo „aktivní koexistence“. Aktivní koexistence obsahuje požadavek, aby socialismus *spolupracoval* s kapitalismem na udržení míru, zejména tím, že se vzdá svých vlastních třídních zásad. Revizionistická teorie „aktivní koexistence“ odporuje leninskému pojetí mírového soužití a soutěžení: vždyť naše socialistické země a komunistické a dělnické strany chápou mírové soužití a soutěžení jako nutnou a správnou formu historického období koexistence obou soustav. Marxismus-leninismus chápe koexistenci jako *boj tříd*, který bude ukončen *vítězstvím dělnické třídy* a vybudováním socialismu ve všech zemích světa. Avšak revizionistické heslo aktivní koexistence chápe mírové soužití jako *upuštění od třídního boje*. Koexistence není tedy v revizionistickém pojetí stavem přechodným, nýbrž trvalým.

Autentický výklad takového chápání *koexistence* podal J. Tito, na V. sjezdu Svazu socialistických pracujících Jugoslávie v dubnu 1960, kde uvedl:

„Koexistenci je třeba chápat nikoliv jako živoření národů a států jeden vedle druhého, nýbrž jako mezinárodní vztahy, spočívající na úplně nových, soudobějších principech, jež umožňují nejživější mírumilovnou aktivitu mezi státy i s různými společenskými systémy... Koexistence neznamená dočasně

zátiší, nebo manévr v tom smyslu, kdo na koho vyzraje v období tohoto zátiší. Znamená trvalejší normy a principy, jež mají v současné epoše dominovat v mezinárodních vztazích.“

A. Kardelj:

„Koexistence mezi dvěma ozbrojenými bloky nemůže být základem trvalého, stabilního míru . . . úloha je, aby se mír a koexistence upevnily, aby svět nebyl koexistencí ozbrojených bloků, ale koexistencí národů, které budou intenzivně spolupracovat ve všech oblastech společenských zájmů.“²⁹

Oba uvedené výroky jen dokazují, že jugoslávská revizionistická koncepce koexistence není ničím jiným než abstraktním buržoazním pacifismem, který je v absolutním rozporu s marxisticko-leninským pojetím. Mluvit o míru bez vztahu k třídám, bez vztahu k socialismu, znamená nebrat v úvahu skutečný život. Kardelj velmi dobře ví, že taková námitka musí vyvstat a proto přichází s následujícím vysvětlením:

„Socialistická politika koexistence má za cíl zabránit tomu, aby koexistence nebyla přerušena válkou. Není to však politika statu quo. Socialistické země mohou dobýt světa pouze svým příkladem, ne zastrašováním a válečnými hrozbami. Proto je vnitřní pokrok hlavním úkolem současné doby, a ten lze uskutečňovat pouze v míru.“³⁰

Nehledě na vědomě nepravdivá tvrzení o zastrašování a válečných hrozbách, jimiž Kardelj spěchá přispět imperialistické protikomunistické propagandě svou troškou do mlýna, lze říci, že omezovat rozvoj socialistické revoluce na formu „příkladu“ je podle našeho názoru dogmatický rys „pokrokového“ jugoslávského revizionismu. Cílem socialistické politiky koexistence je *nejen* zabránit, aby koexistence byla přerušena válkou, nýbrž *především* dosáhnout vítězství socialismu ve světovém měřítku. a tím dosáhnout „přerušeni“ politiky koexistence, tj. znemožnit jakékoliv války odstraněním jejich společenských příčin.

Dialektika mezinárodních vztahů mezi socialismem a kapitalismem se m. j. projevuje i v tom, že nelze provádět socialistickou politiku mírového soužití bez *současného* rozvíjení mezinárodního třídního boje proti imperialismu jako hlavní soudobé společenské příčině ztročování národů válkou a vykořisťováním všeho druhu.

K. Popovič však (na VII. sjezdu SKJ) výslovně přiznává, že aktivní koexistence směřuje nikoliv k třídnímu boji proti imperialismu, nýbrž k dohodě s ním:

„Kdybychom vycházeli z nejvšeobecnějšího správného konstatování, že imperialismus přináší válku . . . a kdybychom svůj boj určovali jen na základě takového poměru k imperialismu, vyvstávala by vždy otázka, jaké jsou vyhlídky na dosažení jakékoliv dohody v nynějším světě.“

Jaký charakter mají dohody o nichž je řeč, o tom svědčí např. i dohody uzavírané mezi Jugoslávií a imperialistickými státy. Jejich skutečným obsahem je postupná kapitulace jugoslávské politiky, ekonomiky a ideologie před imperialismem, v duchu „nových soudobějších principů“, o nichž mluvil Tito. Revizionistický názor o politické nevyhnutelnosti a morální ospravedlnitelnosti kapitulace revolučního dělnického hnutí před imperialismem, je-li kladena alternativa „mír, nebo válka“, vyslovil drastickým způsobem s jugoslávskými revizionisty spřízněný francouzský renegát P. Hervé ve svém spise „Revoluce a fetiš“ vydaném v roce 1956:

„Předpokládejme, že dobytí moci komunisty v naší zemi povede prakticky k válce mezi SSSR a USA. Co jiného bychom v takovém případě měli dělat, než vyslovit se proti dobytí moci?“

Zhoubná revizionistická koncepce mezinárodních vztahů byla uplatňována také maďarskými revizionisty, jejichž politická praxe katastrofálně vyvrcholila na podzim 1956. *Imre Nagy* a jeho skupina, ve shodě s jugoslávskými revizionisty zastávala názor, že princip *koexistence* je nutno aplikovat také ve vztazích mezi *socialistickými zeměmi*. Obdobně jako jugoslávští revizionisté tvrdil I. Nagy, že společenská podstata soudobého kapitalismu se změnila a že kapitalismus dnes již neohrožuje mír.³¹

Revizionistická koncepce koexistence, nemůže být po praktických politických zkušenostech uplynulých let (1956--1960) považována za pouhé odchýlení od leninské linie teorie a politiky, nýbrž za specifickou formu *buržoazní ideologie*.

IV.

Moskevské Prohlášení 81 stran zdůraznilo, že zájmy dalšího rozvoje komunistického a dělnického hnutí vyžadují, aby se pokračovalo v rozhodném boji proti revizionismu (který zůstává hlavním nebezpečím pro dělnické hnutí jako celek), tak i proti *dogmatismu a sektářství*, které jsou cizí tvůrčímu duchu marxismu-leninismu, vedou na jedné straně k pasivnímu vyčkávání událostí a na druhé straně k nebezpečným dobrodružným akcím. Dogmatismus a sektářství znemožňují správně hodnotit změny ve vývoji měnící se situace, maří využívání nových zkušeností dělnického hnutí a brání národům dosáhnout vítězství v boji za mír a socialismus.³²

Dogmaticko-sektářské tendence v hodnocení mezinárodních vztahů nejsou v komunistickém hnutí novým jevem. Již v prvním období koexistence, v roce 1918 odsuzoval *Lenin* příkře sektářské „levé“ komunisty za návrh „riskovat ztrátu sovětské moci v zájmu mezinárodní revoluce“.³³

„Leví“ sektáři tehdy argumentovali, že zájem mezinárodní revoluce *zakazuje* jakýkoliv smír s imperialisty, a že *týž zájem přikazuje* podněcovat mezinárodní revoluci zvenčí, ozbrojeným zásahem. *Lenin* těmto sektářům odpovídal:

„Zájmy mezinárodní revoluce však ve skutečnosti vyžadují, aby sovětská moc, když svrhla buržoazii své země, *pomáhala* této revoluci, avšak *formu* této pomoci volila podle svých sil.“³⁴

Jedním z charakteristických rysů dogmaticko-sektářského chápání koexistence socialismu s kapitalismem je jednostranné zužování třídního boje na ozbrojenou formu boje. Proto jsou dogmatikové dnešní doby, stejně jako dogmatikové minulosti, lehce náchylní spatřovat v požadavku *mírového soužití* konec konců ústup od požadavku rozvoje mezinárodní revoluce. Proto se též s nedůvěrou dívají na politiku mírového soužití a soutěžení, spatřujíce v ní nejvýše taktický manévr komunistického hnutí.

Dogmatikové a sektáři brzdí ve skutečnosti rozvoj boje za mír i rozvoj boje za mezinárodní revoluci tím, že umrtvují a mumifikují tvůrčí duch marxismu-leninismu a otupují tím nejsilnější zbraň komunistického hnutí. Jak se již vícekrát v historii dělnického hnutí mnoha zemí ukázalo, obhajují sektáři houževnatě své škodlivé názory také tím, že označují jejich odpůrce za otevřené

či skryté revizionisty, takže neváhají své škodlivé teorie spojovat též s praktickým porušováním leninských norem života komunistického hnutí. Na XXI. sjezdu KSSS podal ideový obraz těchto sektářských dogmatiků velmi plasticky O. V. Kuusinen:

„Každá nová etapa v životě země vyžaduje nové úkoly. To, jak známo, nechtěli nijak uznat členové protistranické skupiny. Nežádali sice nahlas revizi marxismu, ale jejich každodenní praxe byla faktickou revizí stěžejní poučky marxismu-leninismu, že totiž marxismus-leninismus není ustrnulé dogma, nýbrž věčně živé, věčně se rozvíjející učení. Členové protistranické skupiny měli stálou tendenci prostě omílat do nekonečna staré známé věci. Byl to, abych tak řekl, revizionismus naruby.

Když soudruh N. S. Chruščov nastiňoval nové aktuální úkoly strany, tito frakcionáři odtržení od života, je nechápali, a dívali se na ně jako tele na nová vrata.

„Obdělávat panenskou půdu? Nač! — Reorganizovat řízení průmyslu a stavebnictví? Jen aby z toho nebyly mrzutosti! Pěstovat kukuřici? To jsou mi novoty! — Využívat v zahraniční politice osobních styků? To tak! atd. atd.“³⁵

Soudobí dogmatikové v dělnickém hnutí v otázkách mezinárodních vztahů mezi socialismem a kapitalismem zastírají a zamlčují nesmírný význam ideového přínosu XX. sjezdu KSSS. Je dosti rozšířen — v podstatě dogmatický názor — že *k válce* mezi oběma světovými systémy konec konců musí dojít, nejen proto, že existuje nesmiřitelný antagonismus mezi socialismem a kapitalismem, ale proto, že imperialismus nelze donutit, aby se války zdržel. Toto mínění obráží *nevíru* v sílu mezinárodního mírového hnutí, *nevíru* v síly organizovaných lidových mas.

Je známo, že XX. a XXI. sjezd KSSS překonaly nesoulad mezi tézí o nevyhnutelnosti válek za imperialismu a tézí že v nynější době válka *není* nevyhnutelná. Všechny významné dokumenty mezinárodního dělnického revolučního hnutí v posledních letech, a zejména Moskevské prohlášení z roku 1960 zdůrazňují, že ačkoliv se třídně společenská podstata imperialismu od Leninových dob nezměnila, došlo ke kvantitativní a kvalitativní změně v objektivním poměru sil mezi oběma tábory. Tyto změny způsobily, že poučka o nevyhnutelnosti válek v naší době ztratila svou platnost.

Změny, ke kterým ve vývoji vzájemných vztahů mezi socialismem a kapitalismem po II. světové válce došlo, spočívají zejména v:

1. rychlém růstu vnitřních sil socialistické světové soustavy;
2. rozmachu mezinárodního komunistického hnutí;
3. rozvoji světového hnutí obránců míru;
4. bouřlivému rozpadu koloniální soustavy imperialismu;
5. dalším zostřování vnitroimperialistických rozporů.

Za těchto nových mezinárodních podmínek, kdy převaha sil se stále zřetelněji projevuje na straně socialismu, usuzují někteří dogmatikové, že *tím spíše* je nutno zavrhnout politiku mírového soužití a soutěžení jako neoprávněnou, a v „zájmu mezinárodní revoluce“ se nezříkat ani ozbrojeného dokončení světového zápasu proletariátu s buržoazií. Toto avanturistické, nebezpečné pojetí rozvoje mezinárodní revoluce komunisté odmítají, neboť je to cesta, která má vést k „dosažení vítězství na troskách světa“. Stanovisko k tomuto nebezpečnému a komunismu odporujícímu názoru zaujal vícekrát N. S. Chruščov:

„Ačkoliv jsme přesvědčeni, že v nové válce, kdyby ji rozpoutaly imperialis-

tické kruhy, by došlo k zániku režimu, který válku vyvolal, tedy imperialistického režimu, a socialistické zřízení by zvítězilo, nemáme my komunisté v úmyslu dosáhnout vítězství tímto způsobem. My, komunisté, jsme nikdy v minulosti neměli a nikdy v budoucnosti nebudeme mít úmysl dosáhnout našich cílů tak strašnými prostředky; to je amorální a v rozporu s našim komunistickým světovým názorem. Vycházíme z toho, že pro vítězství socialismu nejsou žádné války nutné.“³⁶

Sektářsko-dogmatické jsou rovněž i názory, že není-li už možné a vhodné orientovat se na *nevyhnutelnost* světové raketové nukleární války mezi socialismem a kapitalismem, je přece jen správné, v zájmu šíření „mezinárodní revoluce“ vést např. omezené, lokální války, např. na zeměpisné periferii socialistického tábora. Toto škodlivé stanovisko je ve zřejmém rozporu s tézí XXI. sjezdu KSSS i s Moskevským Prohlášením 81 stran, že v naší době neexistuje žádná jiná alternativa k dilemmatu „mír — válka“. Politika rozpoutávání místních válek vede nevyhnutelně k rozpoutání války globální.³⁷

Škodlivý názor o vhodnosti vedení místních válek nelze ztotožňovat se správnou politikou aktivní podpory národně-osvobozenckého hnutí v jeho boji proti imperialistickým kolonizátorům. Národně-osvobozencký boj je velmi významným činitelem podstatného oslabování válečných sil imperialismu. Proto podpora národně-osvobozenckého hnutí objektivně upevňuje ve světě síly míru. Sovětská delegace na XV. zasedání Valného shromáždění OSN v Novém Yorku správně konstatovala, že urychlená likvidace zbytků koloniálního systému — navržená v OSN. N. S. Chruščovem — by nesporně přispěla k všeobecnému upevnění míru mezi národy.

Zatím co revizionisté při hodnocení vědy a techniky jako faktoru mezinárodních vztahů projevují sklon přisuzovat vědě a technice úlohu rozhodujícího činitele, *dogmatikové* podceňují úlohu vědy a techniky v současných společenských vztazích obou soustav.

Soudíme, že vývoj vědy a techniky jako činitele v mezinárodních vztazích nemá být podceňován, neboť — a to platí zejména o jaderných zbraních — jejich hromadné použití ve válce, by jí dalo nepochybně *podstatně jiný ráz* (se všemi důsledky) než měla kterákoliv válka v minulosti. S teoretického hlediska nelze zavrhnout domněnku, že rozvoj vědy a techniky může za jistých společenských podmínek vést ke znemožnění jejich použití ve válce.

N. S. Chruščov upozornil varovně ve svém projevu na Valném shromáždění OSN na podzim 1959 na nezměrná nebezpečí nové války, právě z hlediska současného stupně vývoje vědy a techniky:

„Lze si těžko představit, jaké následky pro lidstvo by měla válka, ve které by byly použity nestvůrné prostředky hromadného ničení. Kdyby taková válka vypukla, nepočítaly by se její oběti na milióny, nýbrž na desítky a dokonce stovky miliónů lidských životů. Byla by to válka, v níž by nebylo žádného rozdílu mezi frontou a zázemím, mezi vojáky a dětmi. Mnohá velkoměsta a průmyslová centra by se proměnila v ruiny a největší kulturní poklady, které byly během staletí vytvořeny lidským géniem, by byly nenávratně zničeny. Tato válka by neušetrila ani budoucí generace. Její jedovatá stopa ve formě radioaktivního zamoření by ještě dlouho pronásledovala lidstvo a vyžádala by si ohromné oběti.“

Ve světě tohoto varování vyniká ostře škodlivost avanturistických názorů těch *dogmatiků*, kteří soudí, že „zájem mezinárodní revoluce“ nemusí brát

v úvahu nic z toho, co nového ve vývoji společnosti přinesla naše doba. Na druhé straně právě ve světle Chruščovova varování se jasně rýsuje správnost leninské politiky mírového soužití a soutěžení, jako *jediné správné cesty* po které mezinárodní revoluční dělnické hnutí skuteční vítězství socialismu a komunismu na celém světě.

Ličení hrůz termonukleární světové války mezi socialismem a kapitalismem, které lze libovolně rozšířit o další doklady (zejména autentickými prohlášeními vědeckých pracovníků) není vlastním úkolem marxisticko-leninské teorie. Jestliže však z hlediska této teorie uvažujeme o všech aspektech vzájemných vztahů mezi socialismem a kapitalismem, nečiníme tak proto, abychom odrazovali od boje za uskutečnění úspěšných cílů boje za mír a za socialismus, nýbrž právě proto, abychom ukázali, že *jedině cestou boje* proti společenskému nestvůrnému systému vykořisťování a válek je možné plně osvobodit lidstvo.

Zkušenosti, které historie boje dělnické třídy s kapitalismem přinesla a které komunistické hnutí zobecnilo, učí, že boj za mír a za socialismus jsou nejvýznamnější úseky světového třídního boje. Revizionisté i dogmatictí sektáři je od sebe odtrhují a jejich jednotlivé stránky absolutizují. Mezinárodní komunistické hnutí v uplynulých letech překonalo tyto škodlivé teorie ve svých řadách. Moskevské Prohlášení 81 stran přineslo potvrzení monolitní jednoty mezinárodního komunistického hnutí ve všech hlavních otázkách mezinárodních vztahů a potvrdilo v plném rozsahu správnost a úspěšnost leninské politiky mírového soužití a soutěžení obou soustav.

Právě v konfrontaci marxisticko-leninské teorie a praxe koexistence s názory, a praxí odpůrců komunismu vyniká skutečný humanismus i revoluční smysl socialistické mezinárodní politiky. Usilujeme o to, aby socialismus, v třídním boji s nejurputnějším nepřítelem, jakého dějiny třídních bojů poznaly, zvítězil bez války. S nezadržitelně rostoucí převahou socialismu se tento cíl stal reálně dosažitelný. Jeho uskutečnění je úkolem žijící generace.

POZNÁMKY

Stať byla dána do tisku před XXII. sjezdem KSSS a proto jeho výsledky v ní nejsou zahrnuty.

¹ Úloha lidových mas v mezinárodních vztazích není dosud v československé literatuře obšírněji rozpracována. Cenné podněty jsou v zahraniční, zejména sovětské, francouzské a německé marxistické literatuře. Viz např. projev F. Joliotů Curie na XIV. sjezdu KS Francie, z něhož výňatky v *Humanitě* ze 21. VI. 1956 *La liberté de l'homme*.

² Moskevské *Prohlášení 81 komunistických a dělnických stran* v odst. III., zdůrazňuje, že v dnešní době jiná alternativa neexistuje. Srov. *Prohlášení*, RP 6. XII. 1960.

³ Viz *Dekret o míru* z 8. XI. 1917, vydaný sovětskou vládou a podepsaný Leninem. Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky, s. 15, SNPL, Praha 1957.

⁴ „Rovnováhou sil“ mezi Sovětským Ruskem a ostatním kapitalistickým světem nerozumíme ovšem jen vzájemný poměr vojenské, průmyslové a jiné kapacity, nýbrž vzájemně se vyrovnávající souhrn všech činitelů, které vytvářejí sílu státu, tj. i činitele morálně politického. O této otázce píše Lenin: „Budeme-li nakonec přemýšlet, co bylo příčinou, že jsme mohli zvítězit, tedy zjistíme, že jenom proto, že všichni naši nepřátelé, formálně spjalí všemožnými svazky s nejsilnějšími vládami a představiteli kapitálu na světě — ať byli jakkoliv formálně sjednoceni — byli rozštěpeni. Právě jejich vnitřní vztahy je v podstatě rozlučovaly, hnaly je navzájem proti sobě, a kapitalistické vlastnictví je rozkládáno, činilo ze spojenců divokou zvěř, takže neviděli, že Sovětské Rusko získává stále větší počet stoupenců.“ (Leninův projev na IX. sjezdu KSR(b) v dubnu 1920, otištěno v: *Lenin, O míru*, s. 183, SNPL, Praha 1958.)

⁵ Nepřihlížíme k existenci Mongolské lidové republiky ve zmíněném období.

⁶ Podle údajů buržoazních pramenů měl Sovětský svaz v roce 1936 v činné službě 1,300.000 vojáků, z toho 650.000 na svých západních hranicích. V téže době disponoval 3000 vojenskými

letadly. Ve srovnání s tím mělo jediné nacistické Německo v činné službě 850.000 vojáků, disponovalo rovněž 3000 letadly vojenského letectva a ve vojenském rozpočtu na rok 1936 určilo k přípravě války 78 miliard franků. (Údaje: *Generál Weygand, La France, est elle défendue?* Paris 1937, s. 9–11.)

⁷ K typicky buržoazně-pacifistickým sdružením s protisovětským zaměřením patřila např. Paneuropa, v jejímž čele stál v letech po I. světové válce hrabě Coudenhove-Calergi. Mezi „vynikající osobnosti“, které stály v čele tohoto sdružení patřil např. Eduard Beneš a Konrád Adenauer.

⁸ V předvečer druhé světové války se SSSR podílel na světové průmyslové produkci necelými 10%.

⁹ Srov. *Stalin, Ekonomické problémy socialismu v SSSR*, Praha 1952, Svoboda.

¹⁰ Tuto úlohu amerického imperialismu znovu zdůraznilo Moskevské prohlášení 81 stran z prosince 1960 v odd. III.

¹¹ Srov. *Dokumenty XX. sjezdu KSSS, Nová mysl*, zvláštní číslo, únor 1956, s. 20.

¹² Tamtéž, s. 22.

¹³ Rys fatalismu lze vidět např. ve Stalinově hodnocení úlohy soudobého mírového hnutí, jako činitele bojujícího za odvrácení nové války. Stalin o této otázce píše: „Nejpravděpodobnější však je, že dnešní hnutí za mír, jakožto hnutí za zachování míru, v případě úspěchu povede k odvrácení dané války, dočasně ji oddálí, dočasně uchrání daný mír...“ atd. Srov. *Stalin, Ekonomické problémy socialismu v SSSR*, s. 24.

¹⁴ *Dokumenty XXI. mimořádného sjezdu KSSS*, Praha 1959, s. 45.

¹⁵ Pojem historické epochy má zásadní význam pro každé marxisticko-leninské hodnocení mezinárodní situace a její perspektivy vývoje. Pro poznání celkového charakteru epochy je nutno vidět, která třída stojí v jejím centru, která třída určuje hlavní směr a obsah vývoje dané epochy.

¹⁶ Stať byla napsána ještě před XXII. sjezdem KSSS a nemohla proto zahrnout jeho závěry.

¹⁷ Srov. *Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran*, Nová mysl 1961/1, s. 12–13.

¹⁸ *International Affairs*, N. Y. IX. 1959.

¹⁹ Srov. *Deklarace komunistických a dělnických stran 1957*.

²⁰ Srov. *Prohlášení 81 stran*, Moskva 1960.

²¹ Z činné marxistické literatury o soudobém revizionismu možno uvést např. N. Nazarov, *Ideologické kořeny revizionismu v otázkách mezinárodních vztahů*. MEMO 1959/6. — Rumjancev, *O některých socialistických koncepcích soudobého revizionismu*, *Voprosy filosofii* 1959/7, 8. — Rumjancev, *Verbální dialektika Eduarda Kardelje*, OMS 1960/11. — A. P. Butěnko, *Leninská teorie socialistické revoluce a soudobý revizionismus*, VF 1960/4. — *Sborník, Proti revizionismu*, SNPL, Praha 1959 stp.

²² Revizionistické názory hlásají v kapitalistických zemích různí renegáti, kteří se rozešli — zvláště po maďarských událostech v roce 1956 — s komunistickým hnutím. Tak P. Hervé a H. Lefebvre ve Francii, D. Kartun, P. Cadogan aj. v Anglii; J. Gates, H. Fast aj. v USA; A. Giolitti v Itálii a mj. — Připomínáme, že otevřeně protikomunistické buržoazní koncepce koexistence nejsou předmětem této stati. Autor se jimi zabýval v práci „Nemarxističtí odpůrci a obhájcí mírového soužití“, uveřejněného v *Acta Universitatis agriculturae* 1960/2.

²³ V tomto smyslu hodnotili ohrožení míru E. Kardelj na VII. sjezdu SKJ a J. Tito na V. sjezdu Svazu socialistických pracujících Jugoslávie dne 18. dubna 1960.

²⁴ Není bez zajímavosti, že jugoslávskou teorii „supermocností“, jejichž soupeření ohrožuje mír, přejali i někteří ideologové anglické Labour Party. V labouristickém pamfletu „Karty na stůl“ se prohlašuje, že „v poválečném období se stal všeobecný strach hlavním činitelem ve světové politice“, a že příčinou strachu je soupeření dvou státních kolosů. Uvádí N. Nazarov v *Ideologické kořeny revizionismu... MEMO 1958/6*.

²⁵ Např. A. Bebler. Srov. *Fancev, Politika mírného srovnávání i jeho neudačlivý kritik*. *Meždunarodnaja Zizň* 1959/5, s. 109–112.

²⁶ E. Kardelj, *Socialismus a válka*, Bělehrad 1960.

²⁷ Tamtéž, kap. XII.

²⁸ Lenin, *O míru*, SNPL, Praha 1957, s. 86.

²⁹ Kardelj, *Socialismus a válka*, kap. IX., „Smysl mírumilovné a aktivní koexistence“.

³⁰ Tamtéž, kap. VIII. *Staré v novém*.

³¹ Ve svém pamfletu „Aktuální problémy aplikace marxismu-leninismu“ vydaném v létě 1955 Nagy tvrdí, že veliké objevy přírodních a technických věd způsobily podstatné změny v životě národů a rovněž ve vztazích mezi oběma protikladnými systémy. V Itálii Giolitti rovněž zdůrazňuje myšlenku, že technický rozvoj změnil charakter kapitalismu.

³² Srov. *Prohlášení 81 stran*, odst. IV.

³³ Lenin, Podivné a strašné, VS II. Praha 1951, s. 264—265.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Dokumenty XXI. sjezdu KSSS, Nová mysl 1959, s. 320—321.

³⁶ Uvádí H. Reinhold v „Die große sozialistische Oktoberrevolution und das Problem der friedlichen Koexistenz“, DZF 1958/2, s. 215.

³⁷ Není bez zájmovosti, že tento dogmaticko-sektářský názor o případné prospěšnosti „místních válek“ pro mezinárodní revoluci je obdobou agresivních doktrin imperialismu, které se orientují na „osvobození světa“ pomocí místních „malých válek“, vedených klasickými zbraněmi a taktickými atomovými zbraněmi, zatím co velké termonukleární bomby mají zůstat v záloze, neboť jejich okamžité použití by bylo politicky riskantní.

O РЕВИЗИОНИСТСКОЙ И ДОГМАТИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ СОСУЩЕСТВОВАНИЯ

V настоящей статье автор занимается критической оценкой некоторых черт ревизионистского и догматического понимания сосуществования социализма и капитализма. В первой части данной статьи автор обращает внимание на всё более возрастающую роль народных масс в международной политике, во второй части дает краткое историческое и теоретическое изложение ленинского понимания сосуществования двух антагонистических систем как мирного соревнования. Сосуществование социализма и капитализма представляет одновременно, с точки зрения общего общественного развития, исторический этап, который будет завершен победой социалистической революции во всех главных капиталистических странах мира. С точки зрения марксистско-ленинской теории, сосуществование двух систем является формой всемирной классовой борьбы между рабочим классом и империалистической буржуазией.

V противоположность этому, ревизионистская концепция „активного мирного сосуществования“, анализируемая автором в третьей части настоящей статьи, означает полный отказ от революционных принципов марксизма-ленинизма. Вопрос о сосуществовании ревизионисты рассматривают с пацифистской точки зрения, затушевывая непримиримые классовые противоречия между социализмом и империализмом. Новейшие взгляды югославских ревизионистов свидетельствуют о том, что ревизионистская доктрина мирного сосуществования является на самом деле требованием капитуляции перед империализмом.

V последнем, четвертом, разделе статьи автор напоминает о вреде догматических и сектантских взглядов в вопросе о сосуществовании двух систем. „Левизна“ догматиков в прошлом и настоящем ведет к политическому авантюризму. Ошибочность догматического понимания вопроса о сосуществовании двух систем имеет свою идейную основу в неправильном понимании классовой борьбы и ее форм.

Ленинская теория и политика мирного сосуществования и соревнования социализма и капитализма не совместима с ревизионистскими и догматико-сектантскими взглядами, потому что концепция ревизионистов, догматиков и сектантов теоретически ошибочны и кроме того приносят вред практике социалистического движения, дезориентируя некоторые слои народа, ослабляя борьбу за победу социалистической революции и за прочный мир во всем мире.

Перевел И. Бронец

ZU DER REVISIONISTISCHEN UND DER DOGMATISCHEN AUFFASSUNG DER KOEXISTENZ

Die Abhandlung befaßt sich mit kritischer Bewertung verschiedener Züge der dogmatischen und der revisionistischen Auffassung der Koexistenz zwischen dem Sozialismus und dem Kapitalismus. Im I. Teil weist der Verfasser auf die rapid anwachsende Rolle der Volksmassen in der internationalen Politik hin, im II. Teil gibt er einen knappen theoretischen und historischen Abriss der Leninischen Auffassung der Koexistenz zwischen den beiden widerspruchsvollen Systemen, u. zw. als friedliche Koexistenz und Wettbewerb. Vom Standpunkt der gesellschaftlichen Gesamtentwicklung aus stellt die Koexistenz des Sozialismus und des Kapitalismus gleichzeitig eine historische Etappe dar, die durch den Sieg der sozialistischen Revolution in allen wichtigsten kapitalistischen Ländern der Welt abgeschlossen sein wird. Der Marxismus-leninismus versteht die Koexistenz der beiden Systeme als eine Form des Klassenkampfes zwischen der Arbeiterklasse und der imperialistischen Bourgeoisie im Weltausmaß.

Die revisionistische Konzeption einer „aktiven friedlichen Koexistenz“, wie sie im III. Teil der Abhandlung analysiert wird, bedeutet dagegen einen völligen Verzicht auf die revolutionären Grundsätze des Marxismus-Leninismus. Die Revisionisten nehmen in der Frage der Koexistenz einen bürgerlich-pazifistischen Standpunkt ein, der die unversöhnlichen Klassenwidersprüche zwischen dem Sozialismus und dem Imperialismus verwischt. Auch die jüngsten Ansichten der jugoslawischen Revisionisten sind nur eine Bestätigung dessen, daß ihre Doktrin einer „aktiven friedlichen Koexistenz“ in der Tat der Forderung nach einer Kapitulation vor dem Imperialismus gleichgestellt werden muß.

In dem abschließenden IV. Teil erinnert der Verfasser an die Schädlichkeit der dogmatisch-sektiererischen Ansichten in der Frage der Koexistenz. Die „linksradikalen Tendenzen“ der früheren wie auch der gegenwärtigen Dogmatiker führt zum politischen Avanturismus. Die ideologische Grundlage der dogmatischen Konzeption der Koexistenz bildet die falsche Auffassung des Klassenkampfes und seiner Formen.

Die Leninische Theorie und Politik der friedlichen Koexistenz und des Wettbewerbs zwischen dem Sozialismus und dem Kapitalismus sind mit verschiedenen revisionistischen und dogmatisch-sektiererischen Ansichten völlig unvereinbar, weil diese Ansichten nicht nur theoretisch falsch, sondern auch praktisch schädlich sind, indem sie bestimmte Schichten des Volkes desorientieren und den Kampf für den Sieg der sozialistischen Revolution und für die Erreichung des dauerhaften Friedens abschwächen.

Übersetzt von M. Beck